

RATRAMNI

CORBEIENSIS MONACHI

DE EO QUOD CHRISTUS EX VIRGINE NATUS EST LIBER.

(Apud Acherium, Spicilegii tomo I, pag. 52.)

MONITUM ACHERII.

De Ratramno hæc monet Acherius in sua Præfatione: « Ratramni, aliis Bertramni, Corbeiensis monachi presbyteri, Opusculum, *De eo quod Christus de Virgine natus est*, tot sæculis in Anglia tenebris obsitum, in Galliam tamen non absque industria redux effeci. Ansam præbuit Usserius Armachanus, qui suæ Ratramnum labe hæreseos ut aspergeret, insibilat, ipsum panis substantiam Eucharistiæ sacramento in corpus Filii Dei transmutari, duobus quos de eo sacramento libris conscripsit, nequaquam admittere: perperamque id Usserius suadere conatur, in Gottescalci Hist. cap. 11, hunc in modum: *Inter Opuscula ejus (Ratramni) quæ ad Trithemii notitiam non pervenerunt, unum est de Nativitate Christi, in quo eandem quam in libro de Corpore et Sanguine Domini tradit, doctrinam propugnat. De anima alterum, etc.*

« Quam porro a vero aberret hæc assertio, probat ipsummet opusculum, cui erroris hujusce ne verbuli quidem aut apicis vestigium inest. Imo vero illi ipsi perduellium antesignani Magdeburgenses centuria IX, cap. de Doctrina, col. 212, paucis Usserium refellunt: *Transsubstantiationis habet semina Bertramni, utitur enim vocabulis commutationis, et conversionis. Et cap. 6 de Cæremoniis et Ritibus*

et Ecclesiæ, col. 243: Bertramnus, lib. de Corpore et Sanguine ostendit corpus Domini et sanguinem super altare seu mensam poni, et inde populo distribui, etc.

« Ratramnum docte luculenterque ab omni nævo asseruere Sextus Senensis, præf. bibliothecæ sanctæ, cardinalis Peronius, ac præses Mauguinus: ille lib. 11. Euch., capp. 1 et 2; iste vero historicæ et chronicæ Dissertationis cap. 37, litteris ac fama flouruisse Ratramnum Ludovici Pii et Caroli Calvi tempestate, fidem faciunt quas protulit elucubrationes.

Hactenus Acherium exscripsimus. Nunc lectorem monemus, ita scriptum esse de partu Virginis a Ratramno et ab ejus abbate Ratberto, ut neuter alterius opusculum legisse videatur; nec enim verisimile est, si legissent, utrumque eadem testimonia prolaturum fuisse, suam ut quisque sententiam probaret, nec ullam curam adhibiturum fuisse, ut ea testimonia perversum in intellectum detorta esse ab adversario demonstraret. Hoc etiam non omittendum est, priorem editionem collatam esse cum veteri codice Dallei a D. Edm. Martene, qui varias lectiones nobis communicavit.

AUCTORIS PRÆFATIO.

Si uno sub magistro Christo omnes Christiani censemur, si uno cœlesti Patre universi credentes gloriamur, si unius Spiritus fœdere in unius charitatis compage solidamur, non est quod me a tua dignatione sejunctum verear, quominus religioni tuæ familiaria scripta procudam. Non enim vel sanguinis propinquitas tanta est quanta Spiritus. Terrena scilicet propago inferior multo est quam divina, nec officia temporalis obsequiæ tantam pariunt gratiam dilectionis quantum divinis ignis generat charitatem. Perinde cesset hic vel facies invisita, vel nomen ignotum, vel familiaritatis comparatio nulla, ubi in copulæ socialis devinctionem tanta, tam magna tamque necessaria conveniunt jura societatum. Non igitur velut alienum refutes, quem superna conditio tibi fratrem conciliavit propinquum. Cum hæc ita se habeant, obscuro reverentiam tuam ut ad suggestionem parvitatæ nostræ respondere non graveris.

CAPUT PRIMUM.

De Christi natiuitate in Germania errores. Rationes affert auctor quare nasci ut ceteri debuisset Christus.

Fama est, et quorundam non contemnenda cognovimus relatione, quod per Germaniæ partes serpens antiquus perfidiæ novæ venena diffundat, et catholicam super natiuitate Salvatoris fidem, nescio qua fraudis subtilitate subvertere molitur; dogmatizans Christi infantiam per virginalis januam vulvæ, humanæ natiuitatis verum non habuisse ortum, sed monstruose de secreto ventris incerto tramite luminis in auras exisse, quod non est nasci, sed erumpi. Quod enim vias uteri nascendo non est secutum, sed quacunque versum tanquam per parietem domus erupit, non jure natum esse, sed violenter egressum. Jam ergo nec vere natus Christus, nec vere genuit Maria. At vero fides habet catholica Jesum natum ex Maria Virgine. Quod Angelus ad eam missus signatus enuntiat verbis: « Ecce, inquit, concipies in utero, et paries filium (Luc. 1, 31). » Vide quam evidenter sectam depulit nefandam. Non ait: Concipies filium, et egredietur tuo de utero, sed, « concipies et paries, » utrumque referens ad Mariam, ut virginitate a inviolata et conciperet tanquam femina, et pareret tanquam mater, ne genitrix divinitatis de conceptu fieret gloriosa, et de partu redderetur inhonora. Alterum velut ad suum penderet officium, alterum ad illius qui concipiebatur effectum: ita nec ipsa mater diceretur integra, nec Salvatoris natiuitas ex matre perfecta. Quamvis etiam ad Mariam directus angelus si sic foret locutus, non propterea necessario cogeret intellectum, quo natiuitas de matre Christi extraordinaria crederetur. Qui enim de femina virgine concipi delegit, non nisi nasci de femina virgine credi facile quivisset, quoniam de sexu fragiliori humanitatis qui delegit exortum, nequaquam humanæ natiuitatis modum, salva virginitatis integritate, contemneret.

Inconveniens nempe Divinitatis erat consilio, ut in virgineo corpore uterum, quo conciperetur, quo formaretur, quo novem mensium dilatione portaretur eligeret, et uteri viam, qua de virginea procederet aula, repudiaret. Aut aliam igitur viam, qua feminae parientes partus suos emittant jure natiuitatis præter solemnem parturitionis viam, talia quicunque garriunt, edoceant, aut eum habuisse de utero virginis exitum, Christum, quem lex monstrat naturæ, præter integritatis violatam pudorem, necesse esse confiteantur. Viperæ priusquam parturitionis ad tempus perveniant catuli, traditur quod maturam naturæ completionem non expectantes, corrosis matris lateribus, exeunt cum genitricis interitu. Est quoque vulgaris opinio mustelam ore concipere, aure partum effundere. Forsitan quisquis humanæ viam natiuitatis denegas Christo, aut vipe-

rinam maternis exitiosam conceptibus concedis, aut mustelinam fabulosis effectam commentis. Ut mater potius hominum Redemptor de Virgine conceptus, vel serpentinam naturæ contrariam, vel peccatam confictam natiuitatem suscipere quam humanam. Isto itaque modo, jam quidquid libnerit poterit excogitari, vel undecunque, vel per quodcunque placuerit natum fuisse Christum blasphemari, ut non sit virgineus partus Verbum caro factum, sed prodigialis egressus.

CAPUT II.

Objicitur violatam matris integritatem. Respondetur, Maria semper virginem permansisse.

Sed, quæso, cur refugis ascribere Christo naturalem virginalis portæ progressum? Propterea, inquis, quoniam si uteri portam exivit, non est Virginitas intemerata. Equidem per quemcunque fuerit locum egressus, consequenter secundum tuam sententiam integritas est violata. Si enim Salvatoris ortus viam naturæ necessario fuerat corrupturus, necessario quoque quacunque exivit, sive per latus, sive per ventrem, sive per renes, sive per superiores inferioresve corporis partes, non absque integritatis damno processit. Absit vero catholicis sensibus, ut natiuitas, per quam restaurata fuerunt corrupta, quod corruerit integra credatur. Intellige tandem vecors præsumptio, quoniam si per quamcunque virginei corporis partem ortus Salvatoris potuit fieri sine damno integritatis, consequenter et hoc potuit per Januam vulvæ. Quod si hanc fuerat violaturus, nihilominus quacunque est egressus, violavit. At catholica fides de Virgine Salvatoris matre conficitur, quod virgo fuerit ante partum, virgo in partu, virgo post partum. Utrumque vides credi, utrumque confiteri, et matris virginitatem, et infantis exortum.

Propter namque inviolatam pudoris aulam, virginitatem prædicat et ante partum, et in partu, et post partum: et propter veræ natiuitatis exortum, verum parientis partum conficitur. Quid enim virgo ante partum, nisi imprægnata virginitas? Quid est virgo in partu, nisi pariens virgo? Et quid virgo post partum, nisi virgo perseverans post partum? Ubi ergo virgo pariens, si partus negatur? [Negatur] porro cum prædicatur virginitas non peperisse, non peperit autem si partus aliter quam per naturæ januam processit. Siquidem jam talis ortus non virgini est partus, sed proprius videlicet ipsius infantis egressus. Ohmutescat igitur hujusce commentum falsitatis, et catholica fides inconcussa teneatur, quæ et vere natum de matre conficitur Christum, et vere Virgineam Mariam concepisse, peperisse, et post partum, id est post editum filium, credit, prædicat et veneratur permansisse virginem.

^a Ut virginitate. Sic emendavimus, cum legeretur ut virginitas.

^b Fuerunt corrupta. In editis fuit corrupta: in eo

dem cap. ubi negatur porro, priorem vocem addimus.

CAPUT III.

Per vulvam exisse Christum probat auctor. — Partes corporis minime turpes. Qui partes corporis deturpantur. — Spiritus sanctus beatam Virginem ab omni contagio sanctificavit. — Partes quædam corporis quare inhonestæ.

Dicis turpe fuisse Dei Filio per vulvam processisse. Turpe hoc aut de natura aut de peccato. Sed per naturam nihil turpe; testatur enim Geneseos lectio quod omnis creatura bona. Quod bonum, et honestum est; quodque honestum est, non turpe. Igitur omnis creatura secundum quod creata est, nequaquam turpis. Igitur et mulieris vulva non turpis, sed honesta; siquidem partes omnes creaturæ honestæ. Non ergo nascituro Christo semita vulvæ declinanda, velut turpe aliquod, imo suscipienda tanquam nativitatis ministra. Quomodo namque matricem, qua conceptus formaretur, non contempserit, ita nec vulvam, qua formatus exciperetur, repudiavit.

Porro tu sensus corporis interrogans, æstimas eas uteri partes indecoras. Noli sensibus fallentibus, id est corporeis, de rerum veritate assentiri, mentis iudicium disquire, et deprehendes fore pulchra quæ videntur turpia. Nulla denique creaturæ pars, aut membrum, nisi pulchrum est; redditur autem indecens, cum inordinatus et illicitus eum motus deturpaverit. Etenim ante prævaricationem Adam et Eva non erubescabant, utpote motum inordinatum suis in membris nullum sentientes; ast ubi prævaricati sunt, erubescere cœperunt. Non quidem propterea membra, quæ nunc peccati culpa pendenda vocamus; siquidem et priusquam deliquerint, super eis non confundebantur. Ubi vero inhonestus accessit motus genitalibus ante pudicis, sed de peccato jam non pudicis, secuta confusio est, non propter turpitudinem honestarum corporis partium, sed propter turpes irrationabiles motus passionis. In quo autem per sancti Spiritus ignem, vel in hoc corpore caduco, vel in futura vita jam per resurrectionem incorruptibili, fuerit iste passibilis motus ad naturæ dignissimam redactus musicam, infirmitate depulsa, nihil habebunt membra naturæ quod sit confusionis, quod turpitudinis, quod inhonesti.

Interea vero lex quæ est in membris nostris donec repugnat legi mentis, et captivat nos in legem peccati, et erubescimus et confundimur. Sed non propter hanc legem peccati dominantem in membris nostris opus fuit Salvatori declinare viam nativitatis lege constitutam; quandoquidem Spiritus sanctus, qui Virginis uterum, quo Dei Filius incarnaretur, ab omni contagio sanctificavit, ipse quoque et vulvam qua nasceretur purgavit. Nisi forte credibile videatur, quod eum locum divino conceptu reddiderit dignum, qui magis libidinis æstu succenditur, et quem minoris flammæ temperantem pertentat, mundare nequiverit. Quod enim mulieribus in umbilico, cui matrix subjacet, libido dominetur, verbis Scripturæ sanctæ didicimus. Tibi autem non propter legem pec-

A cati, sed propter deformitatem naturæ, genitale membrum videtur inhonestum. Cur hoc? Quoniam sensum carnis in rebus cognoscendis percunctaria, quem nemo sapiens de veri perceptione secutus est. Non mirum si falleris, qui falsitatis auctore perdocteris. Eum denique sequuntur omnes, qui verisimilia pro veris, id est, corruptibilia pro æternis amplectuntur. Revoca magis oculos a temporalibus, quæ docet Ecclesiastes non tantum vanitatem, verum vanitates vanitatum; et discite veri perceptionem de sensibus veri participantibus. Quod cum feceris, nihil in naturis turpe præter inordinatos motus videbis, quos non de creantis sapientia, sed de peccati culpa contraxere, et deinceps non indignam iudicabilis Incarnatione Verbi ad nascendum virginem vulvam. Equidem pervidebis nihil dignius Creatoris humanitate, quam suæ dispositionem fabricæ comprobare. Ut sicut approbavit uterum quo conciperetur, ita non approbarit uteri januam sui natalis abrogatione; ne quam constituit nascendi viam, suæ refutaret humanationis egressu.

Ista ducas cum impia, novum quiddam moliris, ut Salvatori quo nasceretur nihil fuisse clausum clames, quod Conditori nil creaturarum queat obsistere: verum quidquid subsistit, sit ei apertum et permeabile. Ita plane si sentis, prudentissime sentis. Hac vero regula cum nativitatis Christi primordia mancipare disponis, quod ad potentiam spectat, clarissime dogmatizas. Quod autem ad corporis proprietatem suscepti, et nativitatis pertinet humanæ, a veritatis calle longissime recedis. Virtuti siquidem voluntatis Christi nihil est clausum, nihil non penetrabile. Humanitas autem quæ suscepta est, sicut intra sinus matricis collecta est, ita quandiu mansit illic, ventris exteriora non experta [est]. At vero mox virginei thalamum reliquit secreti, et foris exstitit, et intus esse cessavit. Hac loci quid alternatione monstravit, nisi quod quamvis secundum divinitatis proprietatem sit ubique, juxta corporis circumscriptionem localis exstitit? Igitur quod locale est, sicut ubique non est semper, sed tunc ad alium migrat, cum locum deseruit primum; ita etiam cum transitum facit, non simul dextrum ac sinistram tenet, quemadmodum simul antè et retro non graditur, nec supra pariter et deorsum. Certe et Salvator sicut alio tempore fuit in utero secundum corpus, et alio foris, ita in egrediendo quamvis egressionis voluntati nil fuerit clausum, unam tamen tenuit egressionis viam, non per omnes corporis, in quo formatus fuerat, partes exivit.

Constituere certe quam volueris corporis partem ortui Salvatoris. Non enim per omne corpus egressus est, quamvis voluntati ejus ad egressum nulla corporis pars fuerit clausa. Nec illocaliter egressus, hoc est enim incorporeæ proprium naturæ, longe vero a corporea remotum. Constituere certe quam delegeris partem. Vulvam renuis, umbilicum attribue; vel, si malueris, honestius quodcumque corporis ostium: ac si ostia quæ dedit natura displicent,

dissice ^a ventrem, nuda costas, spinam rumpe, vel quemadmodum nescio qui stultissimi delirant, aperi ascellam, et ita de monte umbroso et condense natiuitatem contestare Salvatoris. Num igitur talis janua dominatoris ortu digna probabitur, quam stultorum opinio ementitur, et quam Creatoris sapientia naturæ dedit conceptibili, dispuetur? An certe Bragmanorum sequemur opinionem, ut quemadmodum illi sectæ suæ auctorem Bubdam per virginis-latus narrant exortum, ita nos Christum fuisse prædicemus? Vel magis sic nascitur Dei sapientia de Virginis cerebro, quomodo Minerva de Jovis vertice, tanquam Liber pater de femore? Ut Christicolam de Virginis-partu non solemnem naturam, vel auctoritas sacræ lectionis, sed superstitio gentilis et commenta perdoceant fabulosa.

CAPUT IV.

Auctor profert testimonia ex Veteri Testamento, ut suadeat Christum per vulvam Virginis exisse.

Sed jam nunc testimonia procedant in medium divina, et ex eis ortum discamus Salvatoris, ne fabulis decipiamur vanis et falsis opinionibus eludamur. Isaias vates, ortus hujus arcanum retexens, « Dabit Dominus, inquit, ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet et pariet filium (Isa. vii, 14). » Virginem constituetur concepturam, Virginem parituram, et hoc a Domino signum fore dandum, quod utrumque mirabiliter sit factura virgo, non quod præter viam naturæ partus sit exiturus. Quod si esset futurum, oportuerat hoc prophetico nuntiari mysterio, quemadmodum virgineus nuntiatus est conceptus et partus. Nec enim talis editio minus divinæ operationis proferret insigne, quando naturæ viam in alios transposuisset fines. Nunc autem virilem segregans operam, et integritatis insinuans donum, hoc docet a Domino signum, quod editura sit virgo Salvatore. Non enim præter naturam novum parturiendi designat iter virgini matri, sed a natura datum cum incorruptionis palma nativitatis dedicat sublimitate.

Non puto necessarium, nec brevitatis concedit, ut de toto Scripturarum corpore subjiciantur exempla quibus fiat manifestum parere et generare mulieribus non nisi legitimo ventris officio concedi; ut illud: « Mulier quæ concepto semine peperit masculinum (Lev. xii, 2). » Item: « Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vulvam in filiis Israel (Exod. xiii, 1). » Si enim mulier aliter quam per vulvam, id est os uteri, generat, jam non omne primogenitum sanctificatur Domino; sed quoniam hoc stultum dicere, non virgo genuit, nisi per vulvam; et ipsius verbi vis significatioque manifeste dat intelligentiæ argumentum: ut enim videre ad oculos, audire ad aures, olfacere ad nares, gustare ad fauces, ita parere refertur ad vulvam. Alioquin si pro arbi-

^a Dissice ventrem. Acherius in margine monuit legendum fortasse *dissicca*. Sub initium capituli sequentis ex cod. Dall. adjecimus *confitetur ante concepturam*.

A trio singulorum licet intellectus verborum variari, erunt universa confusa, et parere concipereque de viris etiam suscipietur. Cur non certe hæc verborum officia de viris prædicentur, si partus Salvatoris non viam tenuit uteri, sed exivit quacunquē. Habes, et superbis, patrocinium poetarum signentum, ut et concepit vir et peperit. Quod, quia Christianus es, et eloquiis instructus veritatis, non dubito, repellis. Qua de re legitimum naturæ cursum vocibus prædicatum consuetis, non opinione nova pervertas, sed vera et usitata receptes interpretatione. Et cum legeris, audieris, pronuntiaveris, vel Virginem peperisse Christum, vel natum de Virgine Christum, illico tibi semita naturæ janua vulvæ occurrat. Sicque te non error per devia ducet, sed verus intellectus in tramite recto tenebit. Ne autem argumentis hæc videamur tantum comprobare, testimoniis discere vera de ortu Salvatoris quæ asserimus esse.

Idem propheta Isaias: « Et accessi ad prophetissam, et concepit et peperit filium: et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus: Accelera spolia detrahere, festina prædari (Isa. viii, 3) ^b. » Adverte partum virginis prophetali signatum ministerio. Propheta accessit ad prophetissam, quia Spiritus sanctus venit ad Mariam: concepit illa, et peperit filium, magis Spiritus sancti dono, quam sementivo virili. Quemadmodum Sara et sterilitate infecunda, et senio jam frigida, ut mater virgo de Spiritu sancto et imprægnanda et generata prophetaretur. Et conceptus ergo et partus in prophetissa processit ut hæresis futura damnaretur, asserens Mariam concepisse, nec ut feminam generasse. Sed prophetissa non in altero fallit, in altero verum præfiguratur; quoniam genitrix Salvatoris et virgo de Spiritu sancto concepit, et sicut femina salvo pudore generavit.

Item alibi: « Rorate, cœli, desuper, et nubes pluunt justum; aperiatur terra, et germinet Salvatore (Isa. xv, 8). » Admirabili sane brevitate propheticus sermo, et annuntiationem angeli et prophetarum vaticinia, et conceptum virginis, et modum generationis exposuit. Ortum denique Christi et angelus insinuat, nec prophetæ tacent, et uterus virginis aperitur ad sobolem, et pudoris claustrum germinat Salvatore, ut in apertione videas conceptum virginis, in germine intelligas partum pudoris; ut enim germen venam servat natalem, nec alieno semine concretum, sed genitricis est propriæ sementivum, juxta quod Genesis testatur de arboribus et herbis loquens: « Cujus semen sit, inquiens, in semetipso (Gen. i, 11): » sic virgo Maria non de virili, sed de proprio semine concepit, et genitricis rivo exposuit conceptum. Propterea virga Aaron aperitur in germen, erumpit in flores, qui foliis dilatatis formantur in amygdalas, ut insinuetur coagulatum seminis, concretio conceptus, expositio partus. Et quemadmodum virga

^b Adverte partum. Ultima vox addita est e codice Dalfei.

Aaron protulit telluris absque subministracione et humoris irrigatione, nativas tamen per semitas, germen, flores et fructum; sic mater virgo non de voluptatis rivo, nec de maritali commercio, genitalem tamen per semitam genuit carnem Verbum factum.

CAPUT V.

Testimonia alia.

Jeremias, quoque hunc sacrum Virginis partum præsiens, ait: « Creabit Dominus novum super terram: femina circumdabit virum (*Jer. xxxi, 22*). » Discerne quid novum dixerit creatum iri, scilicet quod femineo tantum semine sancti Spiritus per ministerium, matricis in gremio habitus configuretur virilis. Et quoniam nascendo talis conceptus utriusque semitas non præteriret, qui cursus nativitatis cunctis datur mortalibus, merito illud siluit, in quo præter inviolatum pudorem sub nascendi lege nihil afferret novi.

Ezechiel quoque: « Et converti me ad viam portæ sanctuarii exterioris, quæ respiciebat ad orientem; et erat clausa: et dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa erit, non aperietur, et vir non transiet per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam; eritque clausa principi. Per viam vestibuli portæ ingreditur, et per viam ejus egreditur (*Ezech. xxxiv, 3*). » Æstimo quod hic locus omnem solvat hujus nodum quæstionis. Etenim portam quam describit propheta majores intellexerunt Virginem Mariam, quæ bene monstratur clausa, quia virgo semper manet intacta, et vir non transiet per eam. Intende diligenter cui negatur transitus, et qua negatur. Negatur prorsus viro, qui poterat violare, et ab eo removeretur, quod poterat per coitum corrumpi. Nemo enim movet ingressum, quia ratio naturæ nec viam admittit, nec transitum, qua de re quando dicitur: « Vir non transiet per eam, » non de latere, nec de cerebro, nec de femore dicitur, quoniam transitus conjugalis ad alias refertur corporis partes, quibus natura ad coitum viam præbuit et transitum. Quoniam vero qua virilis removeretur transitus, illac Dominus Deus Israel est ingressus, subsequens sermo demonstrat, dicendo: « Dominus Deus Israel ingressus est per eam. » Utque omne demat ambiguum, subjicit: « Per viam vestibuli portæ ingreditur, et per viam ejus egreditur. » Nolit jam de via Salvatoris, quam nascendo secutus est, hæresis nova dubitare. En tibi propheta tanquam sub oculos metaphoricè muliebris vulvæ et vestibulum et viam ponit. « Ingressus est » denique « Dominus Deus Israel per viam vestibuli hujus portæ, » quia per incarnationis mysterium virginalis introivit gremium; et per viam hujus portæ egressus est, quoniam humanitate suscepta in domum mundi per incontaminatam exiit vulvam. Non igitur nescio quem Dei Filio de utero matris conflagas egressum. Spiritus sanctus te doceat veritatem, qui et thalamum tanto dignum sponso sanctificavit et portam. Sed quid in

difficilioribus et mysticis locis immoratur? ad aperta veniamus, et de domorum claustris, id est secretorum figuris ad portarum latitudinem migremus, quatenus vestigia sponsi, et emissiones sponsæ, sub divo contemlemur.

In lege omne primogenitum sanctificatum erat Domino, significans eum qui solus sanctus et sine peccato natus est. Sic enim super hoc habes scriptum: « Sanctificate mihi omne primogenitum quod aperit vulvam in Israel (*Exod. xiii, 1*). » Item: « Cumque introduxerit te Dominus in terram Chanaanæ, sicut juravit tibi et patribus tuis; et dederit eam tibi, separabis omne quod aperit vulvam Domino (*Ibid., 11, 12*). » Item: « Nam cum induratus esset Pharao, et nollet nos dimittere, occidit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti. Idcirco immola Domino omne quod aperit vulvam masculini sexus, et omnia primogenita filiorum meorum redime (*Ibid., 13 - 15*). » Nota quod primogeniti sunt qui vulvam nascendo primi aperiant, ut consequenter accipias hoc esse nasci de femina, quod est oriendo vulvam exire. In catalogo præceptorum: « Primogenitum filiorum dabis mihi (*Exod. xxii, 29*). » Alibi: « Omne quod aperit vulvam generis masculini meum erit (*Exod. xiii, 2*). » In Levitico: « Mulier si suscepto semine peperit masculum, » et reliqua (*Lev. xii, 1*). Item: « Sin autem feminam peperit (*Ibid., v, 5*), » etc.; et generare et parere docet feminas, non aliud esse quam per vulvam emittere partum. In Numeris: « Meum est omne primogenitum ex quo percussi primogenitos in terra Ægypti. Sanctifica mihi quicquid primum nascitur in Israel (*Num. iii, 15*). » Et superius: « Ego tuli Levitas a filiis Israel pro primogenito, qui aperit vulvam in filiis Israel (*Ibid., 12*). » Et in sequentibus: « Numera primogenitos sexus masculini de filiis Israel a mense uno (*Ibid., 40*). » Et supra: « Tollesque Levitas mihi pro primogenito filiorum Israel (*Ibid., 41*). » Et infra: « Pro primogenitis quæ aperiant omnem vulvam in Israel accipi eos (*Num. viii, 16*); » nimirum Levitas. Mea sunt omnia primogenita filiorum Israel. Alibi: « Quidquid primum erumpit e vulva cunctæ carnis quam offerunt Domino, sive de hominibus, sive de pecoribus fuerit, tui juris erit (*Num. xviii, 15*). » Ergo omnis partus, tam hominum quam jumentorum, per vulvam erumpit. Qua de re omnis de femina nascens per vulvam egreditur. Non ergo nobis incertam generent quæstionem verba quæ consuetudine sua et usu Scripturarum certam suæ significationis subministrant notionem; ut enim ambulare de pedis officio, sic parere de vulvæ ministerio prædicamus. Non igitur confundat dubietas quod intellectus manifesti significatio declarat. Ut autem sine viæ directione non pervenitur ad litem destinatum, sic nisi per verborum significantiam veram, locutionis veritas non aperitur. Partum igitur aut natum, vel si quo alio nomine talis actio nominatur, feminarum, docti et naturæ veritate, et consuetudine nascendi, et

auctoritate Scripturarum, non aliud præter verba A significatarum rerum de rebus significatis intelligamus, ne præcua veritate evagemur, dum veritatis signa vel nos cognoscimus, vel prava interpretatione pervertere molimur. Secundum datam regulam Evangeliorum super Salvatoris nativitate dicta contem-plemur.

In Matthæo sic scriptum legimus : « Angelus Domini apparuit Joseph in somnis dicens : Joseph fili David : noli timere accipere Mariam conjugem tuam, quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem filium, et vocabis ejus nomen Jesum. Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum : hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem : Ecce in utero habebit et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel, quod interpretatur nobiscum Deus. Exurgens autem Joseph a somno, fecit sicut ei præcepit angelus Domini : et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum, et vocavit nomen ejus Jesum (Matth. 1, 20 et seq.). » Cum ergo natus esset Jesus in Bethlehem Judæ, toties nativitas prædicata Salvatoris, toties narratus Virginis partus, virginitas perdocetur, virilis removetur amplexus, non tamen vulvæ transitus abnegatur. Verum et evangelistæ dictis, et prophetæ vaticinio Salvatoris ortus per vulvam exstitisse monstratur; quoniam non parit femina, nisi per vulvam, non exit infans, nisi per uteri januam.

Lucas taliter super hac loquitur nativitate : « Ingressus angelus ad Mariam dixit : Ave, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu inter mulieres. Quæ cum audisset turbata est, et cogitabat qualis esset ista salutatio, et ait angelus ei : Ne timeas, Maria, invenisti gratiam apud Dominum. Ecce concipies et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum. » Et infra : « Dixit autem Maria ad angelum : Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Et respondens angelus dixit ei : Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei (Luc. 1, 28 et seq.). » Si nondum vel naturæ solemnitate, vel exemplo nascentium quid sit parere acquiescis, saltem missus ad Zachariam angelus ex ipso Evangelio te instruat. Ait autem illi angelus : « Ne timeas, Zacharia, quoniam audita est deprecatio tua; et uxor tua Elisabeth pariet tibi filium (Luc. 1, 13). » Unum verbum super utroque promittitur partu, et quomodo non idem ventris ostium significatur? Dispar conceptionis ordo, non dispar est lex nascendi, quoniam Joannes de semine viri, Jesus de Spiritu sancto concipitur; et ille per portam per quam transivit vir, exponitur, iste per intemeratam pudoris aulam generatur : ambo tamen pariuntur, quoniam uterque per vulvæ januam excipitur. Attestatur etiam nostræ orationi evangelista, quando ait : « Ideo quod nascetur ex te sanctum. » Memento quid de primogenitis, id est qui aperit vulvam, lætifer mandaverit, et intelligas sanctum primogeni-

tum vocari, et primogenitum qui aperit vulvam quare et Jesus cum sanctum Domino dicitur, et primogenitus appellatur. Et si primogenitus, utique vulvam aperuit, non ut clausam corrumpere, sed ut per eam suæ nativitatis ostium aperiret, sicut et in Ezechiel porta et clausa describitur, et tamen Domino Israeli narratur aperta, non quod liminis sui fores dimoverit ad ejus egressum, sed quod sic clausa paruerit dominanti.

Idem evangelista rursus : « Factum est autem cum essent tibi, impleti sunt dies ut pareret, et peperit filium suum primogenitum (Luc. 11, 6). » Et de Elisabeth fere eadem scribuntur : « Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, et peperit filium (Luc. 1, 57). » Sicut utriusque feminæ tempus ut pareret assignatur, sic ambobus nascentibus infantibus eodem verbo idem ventris ostium monstratur. Et deinceps : « Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ secundum legem Moysi, tulerunt Jesum in Jerusalem ut sisterent eum Domino, sicut scriptum in lege Domini : Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur (Luc. 11, 22). » Si tibi minus satisfecerant verba quibus genuisse Maria perdocetur, ut propterea aliunde quam per vulvam de Virginis aula processisse Jesum garrias, quoniam honestiori sermone padendum mulieris fuerat obvelandum, tandem verbis evangelistæ acquiescens, disce non translato, sed suo proprio vocabulo os feminei ventris insinuatum, atque per illud Salvatore nascendi subisse progressum. Nam si fuit aliud Mariam peperisse quam masculinum ejus vulvam aperuisse, non secundum legis præceptum sisti Domino, nec sanctum Domino debuerat vocari : « Quoniam omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur (Ibid., 23). » Nunc vero et peperit eum Maria virgo, et per vulvam ejus egressus est Salvator, et tanquam primogenitus adaperuit eam, non quo violaret integritatem uteri, sed quo ventris palatium vacuaret; unde et mater, quantum non suscepto semine genuerit, quia vero illi masculus adaperuerit vulvam, secundum legem et purgationis dies implet, et hostiam ad templum cum puero Domino sistendo, defert.

CAPUT VI.

Ex Patribus suam asserit sententiam.

Verum quoniam breviter ista de divinæ auctoritatis collegimus libris, quibus Salvatoris ortum per intemeratæ vulvam Virginis doceremus, libet etiam majorum traditionibus firmare sententiam nostram, quatenus multitudine testium et adversarius confutetur, et fideles uberius instruantur. Locos tamen in medium deducemus, et eorum ipsorum testimonia pauca, ut propositæ modum brevitatibus custodiamus. Alioquin si unius eorum, ne dicam omnium, super hoc dicta in unum conferre voluerimus, multorum corpus voluminum conficiemus. Ambrosius cælestis tuba, specimen sanctitatis, fidei robur inexpugnabile, dum de humano Sal

vatoris exortu tractaret (*in Luc. l. xi, c. 2*), ita fatus est: « An mediocribus signis Deus probatur, quod angeli ministrant, quod magi adorant, quod martyres conflentur? Ex utero funditur, sed coruscet e caelo: terreno in diversorio jacet, sed caelesti lumine viget. Nupta peperit, sed virgo concepit. Nupta concepit, sed virgo generavit. » Quam subtiliter inviolati pudoris edocet secretum, quam magnifice virginem describit, et matrem nuptam praedicat et intactam! Fusum narrat ex utero Christum, ut eum per naturam sentias processisse, nec aestimes peregrinos ortus sui exitus requisisse, quem vena uteri naturali fluxu emisit in lucem. Quod ut clarius commendaret, adjecit, nuptam peperisse, sed virginem concepisse, et nuptam concepisse, sed virginem peperisse; ut in conceptu virginis et partu removeas virile consortium. Animadvertis autem membra suis a natura ministeriis deputata, ut conceptus ad matricem, partus ad officium referatur. Quibus denique membris mulier nupta concipit et parit, eisdem virginem et fecundatam credas et enixam.

Rursus in sequentibus. « Omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur. » « Verbis enim legis promittebatur Virginis partus. Et vere sanctus, quia immaculatus. Denique ipsum esse qui lege signetur, in eundem modum ab angelo repetita verba declarant: « Quia quod nascetur, » inquit, « sanctum, vocabitur Filius Dei. » Non enim virilis coitus vulvae virginalis secreta reseravit, sed immaculatum semen inviolabili utero Spiritus sanctus effudit. Solus enim per omnia ex natis de femina sanctus Dominus Jesus, qui terrenae contagia corruptelae immaculati partus nativitate non senserit, et caelesti maiestate deputerit. Nam si litteram sequamur, quomodo sanctus omnis masculus, cum multos sceleratissimos fuisse non lateat? Nunquid sanctus Achab? Nunquid sancti pseudoprophetae, quos ad Eliae preces ultor caelestis injuriae ignis absumpsit? Sed ille sanctus, per quem figuram a mysterii pia legis divinae praescripta signabant. Et quod solus sanctae Ecclesiae virginis ad generandos populos Dei immaculatae fecunditatis aperiret genitale secretum. Hic ergo solus aperuit sibi vulvam. Nec mirum: qui enim dixerat per prophetam: « Priusquam te formarem in utero, novi te, et in vulva matris sanctificavi te (*Jer. 1*). » Qui ergo vulvam sanctificavit alienam, ut nasceretur propheta, hic est qui aperuit matris suae vulvam, ut immaculatus exiret. (S. Ambros., l. ii *in Luc.*, c. 2; S. Aug., l. ii *de Peccat. orig.*, c. 40, et lib. i *cont. Jul.*, c. 2.)

Orator insignis hac oratione primo antiquae legis explanans edictum, dogmatizat sanctum legale unius veri sancti mysterium signasse, qui saeculi sub fine natus de Virgine, terrenae contagia corruptelae immaculati partus novitate non senserit, sic aperiens

^a Per quem figuram. Eundem locum exscripsit Radbertus, apud quem legitur quem in figura. Ante haec Ambrosii et Augustini elogia, ubi scripsimus ex

virginalem vulvam nascendo, ut tamen eam retinqueret clausam non violando. Alioquin si non illum Scriptura significavit, quae de masculis sancivit ut habeantur sancti, ostendit verum non esse decretum multorum pravitas masculorum. Sed lex Domini immaculata et testimonium fidele. Qua de re quaerendus est intellectus qui possit aptari merito veritati; ubi sanctus ille solus repetitur, qui sine peccato conceptus, sine delicto genitus, sanctae Ecclesiae virginis ad generandos populos Dei immaculatae fecunditatis aperuit genitale secretum. [^b Quo mystico dicto testatur, matris virginis quod immaculatae fecunditatis aperuit genitale secretum.] Non enim hoc genus narrationis ad Ecclesiam per mysterium coaptaret, nisi rei veritate de virginalis vulvae reseratione factum fuisse docere voluisset. Quem sequentia comprobant intellectum; ait enim: Hic ergo solus aperuit sibi vulvam. Quid amplius requiris, quando signatis attestatur quod dicimus verbis? Et aperuit enim, et vulvam dixit, quo nihil per figuram reputes dictum. Igitur manifesta confirmat sententia, quod olim vetus Scriptura loquebatur: « Omne scilicet masculinum quod aperiret vulvam, sanctum Domino vocari, » ut non moderno sed antiquissimo discas tempore signatum fuisse, non solum quod de Virgine nasceretur Jesus, verum quod per intemerati pudoris vulvam nasceretur.

Utque nativitas ista impolluta de inviolato, non coquinata de corrupto egressu putaretur, docet sub exemplo adhuc in vulva sanctificationi prophetae. Subjungit autem: Qui enim dixerat ad prophetam: « Priusquam te formarem in utero, novi te, et in vulva matris sanctificavi te; » qui ergo vulvam sanctificavit alienam, ut nasceretur propheta, hic est qui aperuit matris suae vulvam, ut immaculatus exiret. Cessent jam verba nostra, ubi tanti doctoris verbis instruimur quid de Salvatoris ortu sentire debeamus. Non enim explicare debemus quid dixerit, cum potius involvere quam manifestius aperire queamus: nisi forte quis adeo rudis existerit, ut vulvam fore pudendum mulieris ignoret.

CAPUT VII.

Testimonia ex Augustino et Hilario.

Procedat sed in conspectum Augustinus, fluvius eloquentiae, prescrutor secretorum, occultorum revelator, propugnator Ecclesiae, haereticorum debellator; et quid super Salvatoris sentiat exortu palam profiteatur. In sermone de Natali Domini, dum de modestia Virginis, et mirabili Salvatoris conceptu declamaret, sic ait: « Pronuntiato per angelum partu cepit Verbum formari, conceptione colligitur in homine Deus, et eum sustinet venter cui parvus fuerat mundus, et intra breve virginei corporis spatium pro nobis est incarnata majestas; secunda viscera

cod. Dall. *Virginem et fecundatam*, editum antea erat *virginem fecunditatem*.

^b Quo mystico. Totum hoc additum est e cod. Dall.

Verbo auctore tenduntur; completisque novem mensibus venter cœlestem hominem fudit: natum Dominum publicat angelicus sermo. » Diligenti descriptione quam brevissime prosecutus est, et principia conceptus, et constructionem soliditatis, et augmentum corporis. Mensium quoque spatium quo intra secreta ventris infantilis coaluit successus, inde progressus in auras, et in nativitatem Dei angelica conclamatio. Vide profecto quoniam et conceptum dicitur, et concretum, et fustum, id est non per peregrinam irruptionem egressum, sed per vestibulum ventris virginalis fustum.

Item in alio sermone super eadem nativitate: « Natus ergo Dominus noster ex carne quidem, sed non ex corruptione carnali: natus ut homo, sed non genitus ut homo. Ita suscepit carnem, ut servaret majestatis honorem; et sic segregavit puritatem nativitatis suæ a colluvione concretionis humanæ. Peregit quidem in ortu suo plenam hominis dispensationem, sed Dei tamen non deseruit dignitatem. » Vides a docto viro et divinitatem Filii Dei, et humanæ nativitatis ordinem designari. Dicit enim eum natum ex carne, scilicet de membris et humanitate virginis, lege quidem carnis, sed præter corruptionem carnis; utque manifestius quid dicitur animadvertas, ait: « Natus ut homo, sed non genitus ut homo. » Cerne quam plenissime nativitatis Christi mysterium reseravit: Ait namque: « Natus ut homo, sed non genitus ut homo. » Quid est, natus ut homo? Quia per vulvam, per quam nascitur omnis homo, de virginis utero egressus est. Et quid est non genitus ut homo? Quoniam non de semine viri, sed de Spiritu sancto est incarnatus. Fac ut non fuerit egressus per ostium ventris, non erit verum quod natus fuerit ut homo: sed natus est ut homo, igitur per ventris ostium, id est vulvam, natus est.

Hilarius, vir virtutum omnium atque ornamentorum, et sicut vita ita etiam eloquentia insignis, in libro Fidei secundo (*de Trinitate* lib. II, sub med.): « Unus unigenitus Deus in corpusculi humani formam sanctæ Virginis utero insertus accrescit. Qui omnia continet, et intra quem et per quem cuncta sunt, humani partus lege profertur. » Docet eum et corporis habitum ex Virgine et intra Virginem induisse, et de more nativitatis humanæ, virginalis vulvæ penetrasse secreta. Commutatis siquidem verbis idem quod Pater Augustinus protestatur: ille namque quod natus sit ut homo testificatur; at iste quod humani partus lege prolatus est, intonuit. Quatenus uterque dum Salvatoris processum de Virgine consona Scripturis sacris voce profitentur, et veritas doceatur, et falsitas subruatur.

CAPUT VIII.

Item ex Gregorio papa et venerabili Beda.

Ut autem nullus adversario locus relinquantur contradictionis, procedat in medium Gregorius, speculum sanctitatis, eloquium lacteum, regula morum, et Dominici partus genituram verbis doceat veritatis.

A In homilia 26, dum propositam solveret quæstionem, quod corpus Dominicum et verum fuit, et clausis januis ad discipulos introivit, tali sub exemplo comprobavit. « Iud enim corpus Domini introivit ad discipulos januis clausis, quod videlicet ad humanos oculos per nativitatem suam clauso exiit utero. » Dicitur quod quemadmodum Dominus Jesus Christus post resurrectionis gloriam cum corporis veritate diversorium discipulorum, non per parietem, nec per postica, sed per januam, non tamen reseratam, ingressus est, ita de matris alvo procedens, non aliunde, sed per vulvam, clausam tamen, exivit. Dicit forte clausis ad discipulos januis Dominum introisse, non tamen per locum januarum, sed per quamcunque penetrasse partem. Primo quid ad divinum miraculum spectat clausis ostiis aliunde ingressum? **B** Aut quid dignum evangelistæ commendatione, inde introisse Dominatorem, per quod quislibet ingressum sibi poterat reperire mortalium? Aut Omnipotenti si nihil esse clausum quiret ad introitum, cur non idem super januarum aditu suscipiatur, ut et illis clausis, attamen suo adventui reseratis ad discipulos foret ingressus? Sed quid respondebis de sepulcro, quandoquidem non solum clauso, verum etiam obsignato illo, corpus redivivum reposuit sub auras? An dices quod tantæ subtilitatis corpus illud substiterit Jesu, ut tenuius ventis, exilius aere nequiverit tumultu parietibus coerceri? Sed quanquam sit impium ista sentire de Salvatoris corpore, cum post resurrectionem dixerit ad discipulos: « Palpate et videte quia spiritus carnis et ossa non habet, sicut me videtis habere: » et natura non patitur ut et ossium et carnis soliditate duratum sit crassum; et subtilitatis exilitate deductum sit tenue: nec catholica fides naturæ corporis aut qualitati ascribit quod clausum exierit sepulcrum, quod obseratis foribus penetraverit ad discipulos, sed Divinitatis potentiam et resurrectionis gloriæ. Alioquin non erit jam miraculum Deitatis commendans insigne, quod naturæ ratione tenebitur astrictum. Attamen concedimus et ista, quamvis impia, quamvis contra fidem. Nunquid non idem de januis confiteberis clausis? Velis, nolis, hoc laqueo illigaberis. Ergo exivit clauso sepulcro, et ingressus foribus obseratis. Tantumdem igitur licet invitus, licet resultans, concedis virginali vulvæ, nec infirmior, nec inhumanior superni numinis proles exstitit circa maternæ claustra vulvæ, ut et clausam relinqueret, et per eam transiret, quemadmodum tumuli sui signa, et discipulorum domus ostium vel exivit, vel introivit, nec transeundo patefecit.

D Beda, presbyter Anglorum, Christi membrum non reprobum, de hac quæstione non dissimilem superioribus profert sententiam in Commentario Lucæ (*in cap. II*), dum de Salvatoris nativitate et partu virginis loqueretur, sic ait: « Quod autem Filium suum primogenitum Maria peperisse describitur, non juxta Helvidium nobis accipiendum est, alios quoque filios eam procreasse, quasi nequeat primogenitus dici, nisi qui habeat fratres, sicut non unigenitus,

nisi qui caret fratribus, solet appellari : quia et testimonium legis, et aperta ratio declarat omnes unigenitos, etiam primogenitos, non autem omnes primogenitos etiam unigenitos posse vocari. Hoc est non solum primogenitum post quem alii, sed omnes antequam nullus e vulva processerit. Denique quia omne masculinum quod aperit vulvam, sanctum Domino vocari præcipitur, sive fratres sequantur, sive non sequantur, quod primum de vulva nascitur, primogeniti est jure consecrandum. » His verbis et virginitatem defendit Mariæ, et humani partus lege Salvatoris insinuat ortum. Nam dum primogenitus et unigenitus perdocetur, fratres eum habere potuisse monstratur, quod nequaquam poterat esse verum, si Christus humana natus non fuerit lege. Nec enim merito tunc vel primogenitus, vel unigenitus diceretur, quia non genitus, genitus autem, est nativitatis humanæ lege prolatus. Qua de re Christus non est natus sicut homo, nec si genuisset Maria præter Christum, potuisset Christus primogenitus vocari; quoniam non esset genitus, sed adversus jura naturæ vel ejectus, vel egressus. Nunc vero et legis auctoritate, et Evangelii veritate hic doctor instructus dogmatizat Jesum primogenitum sacræ Virginis, quoniam et primus et solus natus est ex ea humani partus jure; quoniam nascendo aperuit vulvam, non ut violaverit uteri pudorem, verum quo per signatam et intemeratam procederet januam, de secreto ventris ad humanos oculos. Et idcirco quod primus de vulva natus est, primogeniti jure consecratur. Nescio quid amplius ad hujus quæstionis comprobationem congerere sit necessarium testes. Tot enim et tam magnæ auctoritatis viri, non solum cuilibet sufficere catholico possunt, verum quemvis hæreticum, et fidei gravitate, et sapientiæ lumine conterere queunt.

CAPUT IX.

Item ex Hieronymo.

Ne autem sibi quidquam commentum novitatis deesse queratur, jam nunc ipsa Virginis pudenda nudo nomine dicta, et per ea genitum Salvatorem in medium constituamus. Hieronymus, sacræ legis interpres, omnium peritissimus disciplinarum, fidei turris inconcussa, sapientiæ lampasplendidissimus, eloquio facundissimus, Latini, Græci Hebræique sermonis doctissimus, in libello adversus Helvidium, constituens primo ipsius Helvidii super hac re dicta, postea suam sententiam profert, qua bene ab hæretico insinuata confirmat. Sic enim legitur : « Nunquid non quotidie Dei manibus parvuli finguntur in ventribus, ut merito erubescere debeamus Mariam nupsisse post partum? Quod si hoc illis turpe videtur, superest ut non credamus etiam Deum per genitalia Virginis natum. Turpius est enim juxta eos Deum per Virginis pudenda genitum, quam Virgi-

nem viro suo nupsisse post partum. » Hactenus hæreticus de nuptu Virginis post partum nefandissima latrat. Sed de generatione Filii Dei per hominem verissima narrat, quod sequens oratio doctoris nostri declarat manifeste. Talis enim est : « Junge, si libet alias naturæ contumelias, novem mensibus uterum insolescentem, fastidia, partum, sanguinem, pannos. Ipse tibi describatur infans tegmine membranarum solito convolutus : ingerantur dura præsepia, vagitus parvuli, octavi diei circumcisio, tempus purgationis, ut probetur immundus, non erubescimus, non silemus. Quanto sunt humiliora quæ pro me passus est, tanto illi plus debeo. Et cum omnia replicaveris, nihil cruce contumeliosius proferes, quam profiteremur, et credimus, et in quæ de hostibus triumphamus. Sed ut hæc quæ scripta sunt, non negamus, ita ea quæ non sunt scripta, renuimus : natum Deum esse de Virgine credimus, quia legimus : Mariam nupsisse post partum non credimus, quia non legimus. »

Distinctione prudenti vir doctissimus quæ fuerant ab adversario male ingesta removit, et quæ catholice prolata suscepit; quæ vere dicta confirmavit, et quæ ore blasphemico jaculata redarguit. Per genitalia Virginis natum esse Deum confessus est : post partum nupsisse Mariam reprobavit : quod genitalia et pudenda in injuriam sacri partus deprompserit, execratus est; quod Verbum caro factum per secretam ventris januam exire non repudiaverit, approbavit. Inde est quod et alias naturæ depositiones annexit, novem mensibus uterum insolescentem, fastidia, partum, sanguinem, pannos, infantem tegmine membranarum solito convolutum, dura præsepia, vagitus, circumcisionem, tempus purgationis, novissime crucis contumeliam; hæc universa tanquam catholicus amplexatur, suscipit, veneratur. Quanto namque humiliora pro electis passus est Creator, tanto plus illi debent hac oratione doctoris egregii considerare, quia non pauca dinumerat, quæ parvulus nequiverit sustinere, si non humani partus lege natus est, ut partum, sanguinem, pannos, membranarum convolutionem, vagitus. Universa hæc et genitalis virginei secretum, et humanæ nativitatis legem protestantur.

Pariter quoque disce Spiritum sanctum hanc sacrosanctum qui protestatus est ortum, et sanctos doctosque homines, qui eum postea verbis scriptisque suis commendavere populis, magis illum voluisse sermonis honestioris insinuare circuito, quam simplicis eloquii servando proprietatem, aliquid quod offenderet audientes, in medium proferre : decebat enim tantam rem non humilibus, sed magnis, non sordidis, sed honestis exponere verbis, ut illud : « Orietur stella ex Jacob, et consurget homo de Israel, et exiet virga de radice Jesse, et flos de radice ejus descendet. Rorate, cœli, desuper, et nubes

* *Ut non credamus.* Alias, *credant*, ait Acherius in margine; atque ea lectio mihi magis placet. Ex hoc loco liquet, eam de partu Virginis opinionem

quam Rattramnus propugnat, ita communem fuisse, ut de altera nemo cogitaret.

pluant justum; aperiatur terra, et germinet Salvatorem (*Num. xxiv, 17; Isa. i et xliv, 8*). Neque enim defuere Spiritui sancto verba, quibus genitale virgineum valuerit aperire, sed rem præclaram atque magnificam præclaris magnificisque delegit figuris edocere. Accessit tamen et propius, et legitimis propriisque decoris adaperuit sermonibus: propterea Propheta: « Ecce virgo concipiet in utero, et pariet filium (*Isa. vii, 14*). » Et: « Puer natus est nobis; filius datus est nobis. » Et angelus ad Mariam: « Ecce concipies et paries filium (*Luc. i, 31*), » et multa horum similia: in omnibus istis et naturalibus et decentibus Christi nativitas commendatur verbis.

Vitatur tamen suo vocabulo pars illa membrorum qua partus egreditur, commemorari, utpote nec honestum, nec necessarium. Alioquin quando nomina ponuntur officiorum et verba, quis non et ea membra quibus illa peragantur officia, statim intelligit? Si quidem et videre per oculos, et audire per aures, et ambulare per pedes intelligimus, nec quando de aliquo prædicatur, ut vidit, audivit, ambulavit, ponuntur pariter oculi, aures, pedes, nisi distinctionis et intelligentiæ gratia, nec sic nos significata verborum advertimus, ut non partem, etiam membra illa sine quibus talia ministeria non explicantur, sentiamus. Qua de re quod superfluum et turpe erat super sacri partus actu refugit enuntiare oraculum cælestis, refugerunt et sancti homines. Porto quod plenum significationis et commodationis modestiam habebat, exposuere. Nec tamen et hoc usquequaque vitarunt, sive propter futuros veritatis inimicos, sive propter tollendæ dubietatis occasionem. Inde est quod ait Lucas evangelista: « Postquam impleti sunt dies purificationis Mariæ secundum legem Moysi, tulerunt Jesum in Jerusalem ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur (*Luc. ii, 22*). » Nec mirum si noluerint graves et reverendi doctores talia super gloriosissimæ nativitatæ contumeliam referre, qualia nec vulgus super cujuslibet pauperulæ partu non erubescit confiteri.

Ergo et iste doctor insignis, cujus hic testimonium protulimus, cum recepisset ab inimico veritatis testimonium veritatis super divina generatione, indignatur tamen verborum injurias in Virginis contumelias, quod illis verbis quamquam naturalibus, quamquam propriis, humilibus tamen minusque modestis virginis narraverit partum.

CAPUT X.

In medium adducuntur poetarum Christianorum suffragia.

Amplius ergo jam non est quid requiras, quando nil superat de sancto partu quid discutias: siquidem

^a *Easque passibili.* Posterior vox addita est e cod. Dall. cujus fidem secuti expunximus vocem *Gallicus* post *presbyter*. Infra *qua virgo*. Hæc marginis lectio

pervenimus jam ad genitalia Virginis, transivimus ad pudenda puerperæ, ut cui non dabat intelligentiam conceptus, partus, generatio, nativitas, apertio vulvæ, tandem doceant pudenda, erudiant genitalia; non dederint intellectum naturalia et honesta, dent saltem turpia et figurata. Quoniam tantum docti sunt nostri secretorum pervestigatores, ut potius obscuris et alienis, quam clavis et propriis assentiantur significationibus.

Verum poetarum jam suffragia convocemus, ut omnis eloquentia testimonium ferat veritati. Prudentius, vir liberalium studiorum non ignarus, in Apotheosi dum de injuriis quas passa est vita mundi pro libertate mundi disputaret, atque ab eis inviolabilem naturam, id est divinam, segregaret, easque passibili^a substantiæ, id est humanæ, assignaret, sic ait:

His affecta est caro hominis, quam femina prægnans
Enixa est sub lege veteri, sine lege mariti.

Fideli prorsus et sapienti narratione et concubitum secrevit, et prolem naturaliter enixam dissevit. Legem removit mariti, et legem substituit uteri; ut de Spiritu sancto conceptisse monstraret, per vulvam peperisse non taceret. Huic simile Fortunatus presbyter peregrinus, sed cælestis civis, pauper rebus, censu fidei dives, in laude virginis Mariæ sic fatur (*Carm. lib. viii, poem. 5, post init.*):

Sed redeo qua Virgo trahit laude canenda
Qualis nulla fuit, nulla futura venit.
Quenique pluit nubes justum de rore serenam,
Hæc Salvatorem germinæ terra dedit.
Hæc porta est clausa, in quam introivit nemo, nec exit,
Ni Dominus solus, cui quoque clausa patent.

Non disconvenit superiori, imo aliis verbis hoc idem designat; nam gemina periodo eandem sententiam commendans, et virginitatæ prædicat integritatem, et humano de more nativitatæ indicat expositionem, et Salvatorem conceptum divinitus narrat, et naturalis semitæ vena germinatum; utque clarius eliqueret quod loquebatur, attestatur Mariam portam existisse Ezechieliticam, per quam virilis nullus est introitus, vel exitus; solus vero omnipotens, cui nihil est clausum, per eam transit, ut qui concipi decrevit ex Virgine, humani partus lege de ea nasceretur.

Post omnes Athanasius Alexandrinus veniat, ut qui dote virtutum, constantia probatæ fidei, sapientiæ doctrina, perseverantia confessionis, solus, ut ita dixerim, Arianae perfidiæ subvertit multitudinem numerosam, et vexillum veræ credulitatis propugnator gerens invictus Ecclesiæ restauravit murum, roboravit statum; nostræ quoque disputationis confirmator assistat, et erroris sectam valenter evertat. Ad Epitectum adversus eos agens qui unius substantiæ Verbum et corpus quod assumpsit pro nostra redemptione dogmatizabant, cum fides teneat Christiana duas substantias, divinam scilicet huma-

magis placuit, quam quæ erat in textu *quia virgo*. statim in margine habebatur *de rore sereno*.

namque in Christo conjunctas, ut in una persona A utraque natura suam possideat distinctionem; sic infit inter reliqua : « Propterea ergo necessaria Maria, ut ex ipsa corpus assumeret, et ut utrumque nobis corpus offerret; et hanc Isaias prophetizans ostendit, dicens : Ecce Virgo. Gabriel autem mittitur ad ipsam non transitorie virginem, sed ad virginem desponsatam viro, ut sponso ostenderet Mariam vere hominem fuisse. Et partus meminit Scriptura, et dicitur : Involvit puerum. Et : Beata sunt ubera quæ suxit. Et, oblatum est sacrificium, quoniam aperuit qui natus est vulvam. Hæc autem omnia parturientis virginis erant indicia, et Gabriel certissime evangelizavit ipse dicens non transitorie, quod nasceretur ex te; ut non de foris inditum ei corpus videretur, sed, ex te; ut ex ipsa, naturaliter quod B natum est, esse manifeste credatur; et hoc natura demonstrante, quia impossibile est virginem lac proferre, et impossibile est lacte nutriri corpus et pannis involvi non ante naturaliter natum. »

Orthodoxæ fidei constantissimus, quem Dominus posuerat in civitatem munitam, in murum æneum, et in columnam ferream regibus Judæ, principibus ejus et omni populo terræ, non aliter de Virginis partu aut sentire potuit, aut effari, quam sentit et prædicat Ecclesia, quæ est domus ædificata super solidissimam petram, columna et firmamentum veritatis; propter quod cum enumeret plura quibus approbat incarnatum natum Christum de Virgine, ut etiam novam depellat hæresim, dicitur quoniam qui natus est aperuit vulvam. Hancque veræ confessionis doctrinam magis ac magis inculcans, inferius C annectit : « Impossibile esset virginem lac proferre, et impossibile esset lacte nutriri corpus, et pannis involvi, non ante naturaliter natum. » Quid amplius vultis, novæ et inauditæ præteritis sæculis hæreseos, vel auctores, vel defensores? En consistit adversum cuneum vestrum Athanasius ille, qui olim contra perfidiam Arianam dimicavit. Illo certamine divinitatem Verbi defendit, hoc agone humanitatem propugnat. Tunc nativitatis quæ est de Patre veritati contradicebatur, nunc nativitatis quæ est de matre veritati resistitur. Hostes illi confugebant non esse natum Filium de substantia Patris, sed ex nihilo factum, isti oppugnant non naturaliter ortum Christum de matris utero, sed prodigialiter exceptum. D Ubique Christo contradicitur, ubique mundi liberatio maledictorum linguis injuriatur, sed propugnator doctus vincere, nesciens cedere, non de se tamen præsumens, sed in ipso pro quo pugnat confidens, accedat, et catervam superbia tumidam, vanitate submixtam, veritatis mucrone concidat.

Intorques pars adversa telum, et jactas : Non est natus Deus per naturam mulieris. Opponit fidei scutum vir fidelis, et refert gladium verbi Dei. « Obla-

tum est sacrificium, quoniam qui natus est, aperuit vulvam. » Quid stupes falsitatis commentum? Non mucrone stimulatus, sed validissimo telo percussus es; oblatum est sacrificium, non vales negare; quia de re et apertam vulvam cogere confiteri. Quod si aperuit vulvam, natus est per naturam mulieris sanguineam. Veterinosus anguis quo convertis aciem? quo lubricum captas caput objectare? An adhuc conaris in vulnus et insibilis ore trisulco; si aperuit vulvam, corruptum? Sed os pestiferum obice Danielitico Jam nunc oppiletur, ut squamosus draco per partes disjectus cesset dementare Chaldæos. « Isaias propheta : Ecce Virgo : et Gabriel mittitur non transitorie ad virginem, sed ad virginem desponsatam viro, » et post, partum, post, involuionem parvuli, post, lactationem, post, oblatum, quoniam aperuit qui natus est vulvam, inelamat. Hæc omnia parturientis virginis erant indicia. Ergo virgo parit, non corrumpitur, virgini matri nascens Deus aperuit vulvam, nec violavit pudoris sigillum.

Nec ad hæc forsitan penitus conquiescis, sed audes rursus contrafractam concisamque in ictus manum moliri : Deo nascituro nihil fuit clausum, sed voluntas ut exstitit nascendi, affluit mox egressus, nec moras passus est nativitatis, cui sine processu factus est ortus. Et hanc perfidiae calumniam sic elidit defensor fidei, non quo Divinitatis subroget potentiae quidquam, sed quo humanæ nativitatis homini Deo contestetur veritatem; ut ex ipsa, naturaliter quod natum est, esse manifeste credatur. Igitur naturaliter natum esse Deum hominem factum prædicat, ut per naturæ vulvam humani partus lege processisse cognoscas. Inde quoque docet haud aliter Virginem lege naturæ potuisse lac proferre, vel lacte nutrire corpus; vel consequenter pannis involvere non ante naturaliter natum.

Ergo omnifariam, adversario devicto, teneamus vera fide, confiteamur ore veridico, Verbum carnem factum per ministerium vulvæ naturaliter natum, et secundum rationis consequentiam, et secundum divinarum testimonia Scripturarum, et secundum doctorum non contemnendam auctoritatem : satis abundeque, ut æstimo, monstratum est, Dominum Salvatorem de Virgine sicut hominem natum, non ut integritatem violaret, illa nativitas, quia Maria virgo fuit ante partum, virgo in partu, virgo mansit et post partum. Sed ut qui de virgine corpus assumpsit, et intra gremium virgine concretum, per aulam quoque virgineam naturaliter nasceretur. Quod si alicui ista non suffecerint, vel tarditate sensus, vel contradicendi studio, non deerit unde utrique subveniatur. Si tamen et vulnus aperire suum maluerint, et contentionis perniciem non amare. Lusinus hæc de more studentium : quæ si quis contemnet, exercitia nobis nostra complacebunt.